

צביון ספרות ואזיון

מחקרים ■ ראיונות ■ מסות

מ
א
ז
י
ס

ירחון
לספרות

כרך ס"ז
גליון מס' 3
שבט תשנ"ג
ינואר 1993
מחיר: 16 ש"ח

"הנסיך הקטן" - צוואה על קו הקץ

50 שנה ל"הנסיך הקטן" לאנטואן דה סנט־אכזיפרי

יפה ברלוביץ

כפי שהדבר נעשה על־ידי בעבודת מחקר שעניינה נושא זה.

לאור כל זאת, למותר לציין, כי כל יצירותיו הנובליסטיות של סנט־אכזיפרי עוסקות בחוויית הטיס על הדיאלקטיקה הקיומית שבה - הנסיקה למרומים והנפילה מהם - כאשר חלקן הן עדויות אוטוביוגרפיות על אירועים שפקדו אותו במקצועו כטייס־דואר לאפריקה ולדרום־אמריקה, או כטייס צבאי במלחמת העולם, בצרפת. העדות הרלוואנטית לעניינו כאן, היא זו המצויה ב"ארצו של אדם" (1937), ובה פרישה מפורטת אודות נחיתת-אונס שקרתה לו במדבר סהרה בדצמבר 1935. הוא והמכונאי שלו, פֶּרְבו, תעו חסרי מים ומזון בשממה הנוראה, והזו הלומי הלוצינאציות את גאולתם הבלתי־אפשרית. אמנם פגשו שועלי־מערות, ותהו שמא גם הם יצליחו לשרוד ביובש זה, כמו השועלים, אבל ביום החמישי אפסה כל תקווה, ולולא בדואי־מזדמן שעבר שם על גמל, והובילם מעולפים מרחק ארבע שעות אל בית־חרושת לסודה בהנהלת מהנדס שוויצרי, היו אובדים.

בספרו דו־שיח צרפתי דן א"ב יפה באירוע זה בכותבו: "בכוח ראייתו הפיוטית, הוא [דה סנט־אכזיפרי, י"ב] מפרט את רגשותיו של אדם המוצא את עצמו מנותק... הצמא מציק לו והוא רואה מקסמי שווא, הוגה בדיות, מערבב פרשיות של עבר עם דמיונות של עתיד, צופה בכוכבים ומהרהר בנצחם... את סיפורו של 'הנסיך הקטן' מתחיל סנט־אכזיפרי באותה סביבה ובאותו זמן. והנסיך הקטן המופיע בחלומו של המשורר איננו בחינת אשליה תחושתית מקרית. בו מתגלמים חיי המשורר, ילדותו, הגותו, סגולותיו ובדרך תחושה מעולפת - מותו" (שם, עמ' 246). יוצא, איפוא, שהחומרים לנסיך הקטן נמצאים כבר בספרו "ארצו של אדם". השאלה היא, כמובן, מדוע הוא מוצא לנכון לעבד דם שנית והפעם במסגרת של ספר ילדים. סנט־אכזיפרי לא ראה עצמו סופר־ילדים והיה רחוק מעולם הילדים וכל הקשור ומשתמע ממנו. יתרה מזו, הוא גם לא זיהה את עצמו עם עולם הספרות, וכל כתיבתו היא תוצר־לוואי לעולם הטיס שהזין את כל ישותו האינטלקטואלית והמוסרית. באותה טיסת־משימה כטייס ריגול

א

באחרונה, שבה וגילתה הקהילה הספרותית עניין מחודש בספרו של א' דה סנט־אכזיפרי, "הנסיך הקטן". הספר תורגם מחדש על־ידי אילנה המרמן ועומד לראות אור בקרוב (ובכך יחליף את תרגומו של אריה לרנר מ־1952); כן ראה אור ספר עיון, "בעקבות הכוכב האבוד", שעניינו הנהיית קריאה לכיתות הגבוהות של בית־הספר־התיכון, מאת אביבה קרינסקי. ואכן, 40 שנות קריאה ב"הנסיך הקטן" אצלנו, רק הגבירו את הפופולאריות שלו והפכו אותו לחלק בלתי־נפרד מן המאגר התרבותי הישראלי שעליו אנו גדלים. עניין זה נבחן ומוכה בהדפסתו מחדש מדי שנה או שנתיים (עד כה יצאו 30 מהדורות), שקוראיו לא רק ילדים, אלא מתבגרים ומבוגרים, וביניהם חבורת מעריצים (רובם טייסים), המעלה מדי שנה את זכרו של סנט־אכזיפרי, שניספה כטייס־קרב במלחמה העולם השנייה. יתרה מזו, הנסיך הקטן הפך לפיגורה מקובלת גם בשירה הישראלית, וקרינסקי בספרה דנה ביצירות בהן מתנהל דיאלוג אינטר־טקסטואלי עם הנסיך הקטן, כמו אלה של דליה רביקוביץ, מאיר ויזילטיר, יעקב בסר, רוני סומק ואחרים (ראה הפרק "שירים בעקבות 'הנסיך הקטן'").

לא מעט עסקו אצלנו בנסיך הקטן (ביניהם א"ב יפה ב"דו־שיח צרפתי", אוריאל אופק ב"משלגיה ועד אמיל", ואחרים), וכמו שכותבת קרינסקי ב"מבוא" שלה: "ככל שאתה הופך ביצירה, אתה מוצא תמיד עוד משהו שנשמט ממך בקריאה קודמת, וככל שאתה חושף עוד משמעות שלה, כן נשאר תמיד סרח־עודף, שאינו ניתן לתיאור" (עמ' 11). להלן אני מבקשת להצביע על דרך קריאה נוספת, דרך קריאה שמציעה את מכלול הירצירה הנובליסטית של סנט־אכזיפרי כמפתח להבנת הנסיך הקטן. שהרי כל אותה תימטיקה שהעסיקה את הנסיך הקטן, לרבות הקודכס הלשוני הייחודי לו, מוּזָּנִים גם את הנובלות הקודמות שלו. במילים אחרות, מערכת קודים כמו: מדבר, פרח, כוכב, כבשה, נסיך (או מלך), שבונה את חוט שדרתו של עלילת הנסיך הקטן, היא מערכת קודים דומיננטית למכלול היצירה כולה, ורק מחמת קוצר היריעה לא ניתן כאן להדגים ולצטט,

קוראיו לא רק ילדים, אלא מתבגרים ומבוגרים, וביניהם חבורת מעריצים (רובם טייסים), המעלה מדי שנה את זכרו של סנט־אכזיפרי, שניספה כטייס־קרב במלחמה העולם השנייה

החומרים לנסיך הקטן נמצאים כבר בספרו "ארצו של אדם"

("הטיסה לאראס", או בשמה העברי: "טייס מלחמה"), בה כל סיכויו לחזרה הם אפסיים בעיניו, הוא תוהה מדוע לא נמלט לכתובה כתירון לעזוב את כל התופת הזאת: "משום היותי סופר יכול אני ליהנות מכמה יתרונות... במלחמה זו. הייתי יכול למשל להיות בן-חורין, ולעזוב את להקה 2/33, ביום שמלאכתי לא היתה נראית לי עוד". אלא שמייד הוא מסלק פיתוי גלוי זה: "חירות כזאת אני דוחה בשאט נפש. אין זו אלא חירות להיות לא-כלום" (שם, עמ' 109). עבור סנט-אכזיפרי החירות היצירתית, כמו האחריות והחובה המוסרית, צרופה יחד בטיס. אמנם הוא נזהר מאוד מלהפוך את המטוס ואת מלאכת הטיס לאידיאליזציה; כיוון שעבורו, טיס הוא בשום פנים לא מגמה לכשעצמה, אלא אמצעי נוסף להתמודד, פיזית ופילוסופית, עם עוצמת הטבע, עם מגבלות האדם ועם השאלות הגדולות של הקיום האנושי. שם, למעלה, בקו התפר ש"בין הממשי ללא-ממשי, בין הידוע ללא-ידוע", כדבריו, שם, בין "הרוחות, הגאות והכוכבים" הוא מודרך משלוותו הקרתנית, "יושב על כוכב לכת תועה" ושואל את עצמו "תשובות שאין להן מענה" (שם, עמ' 209).

והנה ב-1940, לאחר שהנאצים פולשים לצרפת, מתקשה סנט-אכזיפרי לחיות בסיטואציה המדכאת של הכיבוש (בה הוא מקורקע ממטוסו ומקורקע מכל עקרו-נותיו ההגותיים), והוא בורח בדרך-לא-דרך לניו-יורק. שם הוא שווה במשך שנתיים ימים, וכותב את שני ספרי האחרונים "טייס מלחמה" ו"הנסיך הקטן". "טייס מלחמה" הוא ספר רלוואנטי לזמנו ולמקומו - דיווח ספרותי ראשוני על המלחמה, כשהמלחמה היא עדיין בעיצומה, לפיכך, אין תימה שתיאוריו המועזים אודות האוכלוסיה המאבדת מרגע לרגע את עשתונותיה, לרבות התקפותיו על העולם החופשי והאדיש, וכן ביקורתו על פחדנותה ותבוסתה של מנהיגות צרפת, הפכו את הספר לרב-מכר בניו-יורק, ובדיעבד לאמירה של נגד-מלחמה שכוהה יפה לכל זמן. מאידך, כתיבתו את "הנסיך הקטן" מתקבלת באותם ימים כאבסורדית; שהרי בעצם המלחמה הנוראה הזאת, בשעה שאירופה מנקזת דם מיליונים ומתמודדת על צלמה האנושי, מציע סנט-אכזיפרי סיפור-ילדים תמוה (ועוד מוסיף ציורים פרי עטו), שעניינו הזיה אודות נסיך קטן שנפל מכוכבית, והמתחבט בבעיות אישיות כמו - שושנה מפונקת שאיכזבה את ציפיותיו הרומנטיות, כבשה שעויה בהעדרו לפגוע בשושנה בבולמוסה למזון, וכן דין-וחשבון על סיוריו המאכזבים בין כוכביות ועל פני כדור הארץ.

ולא היא. גם הנסיך הקטן הוא בן הזמן והמקום, אלא שכאן מסתתר סנט-אכזיפרי אחרי מעטה אלגוריסטי, מבעדו הוא שב ומספר את עצמו בסיטואציה הנפשית הקשה של עקור, הצופה מרחוק - מגלותו האמריקנית -

בקריסתה של אירופה בידי הפאשיזם הנאצי, ובתחושת הקץ של תרבותה. שהרי מה יש לו לשבת באמריקה ולכתוב את המציאות האפוקליפטית בת-תקופתו, אחר שזעקתו ב"טייס מלחמה" ממשיכה להדהד ללא מענה: "מחר אנו נצלול אל תוך הלילה. הלואי וארצי תהיה עוד קיימת לכשיאור היום! מה עלינו לעשות כדי להצילה? היכן מוצאים פתרון פשוט? הצרכים סותרים. חשוב להציל את המורשת הרוחנית... חשוב להציל את העם..." (שם, עמ' 121). ואכן, עם טראומת האובדן ההולכת ונכפלת בנפילת מולדת, בנפילת אדם ומורשת ובנפילת הוא עצמו (המחזירה אותו לאותה תחושת-קץ במדבר ב-1935), לא מוצא סנט-אכזיפרי כל מוצא לזע-קותיו ולמצוקותיו אלא בהעמדת צוואה. "הנסיך הקטן" היא צוואה: צוואה רוחנית ונואשת של אדם שחורק שיניים להאמין ולקוות, על-אף-הכל. וכמו בכל צוואה, הכתובה, שהוא מפנה אליה את מסריו, הוא - ציבור העתיד, ציבור הילדים, שיש לקוות, כי ישרוד לאצור את הסיכויים שלאחר המלחמה - למציאות שפוייה יותר, מבטיחה יותר. לפיכך, מתנהלת כאן פנייה ישירה ואינטימית אל הילדים, הסוחפת אותם לנושאים המשתמעים, לא פעם, מופשטים והגותיים מידי (הדברים החשובים הסמויים מן העין, לטיבו של המון, או הכורח שבהתאבדות); כמו-כן מוצעת כאן מגמה, שבכוונתה לידע את הילדים (מחנכים ופסיכולוגים היו מוצאים בה טעם לפגם), עד כמה צר ואטום הוא קהל המבוגרים ("לעולם אין המבוגרים מבינים דבר וחצי דבר בשכלם הם"), לעומת פתיחותו ונאורותו של ילד ("כך טיבם של המבוגרים... על כן חייבים הילדים להתייחס אליהם בסלחנות ובאורך רוח, כי אנו [הילדים, י"ב], מבינים את סוד החיים" [שם, עמ' 4, 14]).

ב

המבנה המרכזי המוביל את סיפורו של הנסיך הקטן, הוא הדיאלוג. מבנה זה מתקבל כפועל-יוצא של נסיבות האירוע, בו נפלו משמיים שני יצורים אל מדבר שממה, וכיוון שאין בידם כל אמצעי אחר לפעילות משותפת (במשך שמונת הימים שהם יחד), הם משוחחים. האחד הוא טייס (בן דמותו של המחבר), שנחת עם מטוס מקור-לקל ומנסה לתקנו בכל דרך; השני הוא "ילד פלאי" (הטייס מכנה אותו "נסיך קטן"), שנחת מן הכוכבית שלו לסיור בן שנה. מועד פגישתם הוא מספר ימים לפני תום השנה, ובפסק-זמן זה של טרם-חזרה, חושף הנסיך את חוויותיו, כאביו וגעגועיו, בדיאלוג שמוביל בסופו של דבר לקשר מופלא ומרגש ביניהם. גם קשר זה אומר דרשני, כיוון שאין לנו שני יצורים כה שונים ומנוגדים זה מזה: הטייס, כנצפה, הוא איש מעשי ואחראי, שכל דאגתו היא המשאבה, שבתיקונה תלויים חייו. הנסיך

"חירות כזאת
אני דוחה בשאט
נפש. אין זו אלא
חירות להיות
לא-כלום"

השני הוא "ילד
פלאי" (הטייס
מכנה אותו
"נסיך קטן"),
שנחת מן
הכוכבית שלו
לסיור בן שנה

הטייס והנסיך...
 שניהם הם גם
 יצורים בודדים,
 שלא הצליחו
 ליצור יחס
 משמעותי עם
 הסובב, ולמצוא
 להם נשמה אחות
 כלבם

התעודית, המוחצנת. עם זאת, האבחנה בין הדמויות אינה חד־משמעית תמיד, והזרימה מן הילד למבוגר, ומן החוץ פנימה, מטלטלת את שתייהן. כך, לא תמיד הנסיך הקטן הוא ילד, ויש והוא נוהג כבוגר ועצמאי בדרכו שלו; ואילו הטייס, לא רק שהוא חושף כאן את רבדיו הילדיים שדוכאו כל השנים, אלא מרשה לעצמו לבעוט במבוגרים, לשחרר בחופשיות את זעמו בהם ולהגוג סוף סוף קשר פורה עם ילד כלבבו - עם הנסיך הקטן.

לאור כל אלה, מתיישבת גם התמיהה שמרבה להעי-
 סק את הביקורת לגבי דרך חזרתו של הנסיך הקטן אל
 הכוכב ממנו בא, דרך המשתמעת כהתאבדות על־ידי
 הכשת נחש. לכאורה, זה פתרון אכזרי, שהרי מה לנסיך
 הקטן ולמוות? כזכור, הנסיך הקטן עושה את דרכו
 מכוכבית לכוכבית באמצעות ציפורי־נווד, לפיכך, מדוע
 עליו לעזוב את כדור הארץ בדרך כאובה וטרגדית
 כל־כך של גסיסה ומוות (כאילו היה יצור בשר ודם)?
 למעשה, אין כל דרך אחרת לסיים את היצירה, ולהשיב
 את האני־הסנט־אכזיפרי מן הפנטסיה (או מן ההלוצינא־
 ציה המדברית), שלא באמצעות נתק שאין ממנו חזרה,
 כלומר, ב"המתת" הנסיך הקטן. שהרי מהו בעצם אותו
 מעמד במדבר, אם לא מסע של חשבון־נפש והמצטלב

הוא ילד סקרן ותוהה, שאינו מפסיק להטריד בשאלות,
 המנסות להתחקות אחר "הסמוי מן העין", כלומר, אחר
 אותן איכויות שלא ניתן להעריכן בשווי
 הומרני־תועלתני, ואף־על־פי־כן מי שקשוב אליהן, נטי
 ענים חייו ביתר יופי ומלאות.

יחד עם זאת, ולמרבה הפליאה, הטייס והנסיך מצ־
 טיירים גם כהקבלה נמשכת והולכת. שהרי שניהם לא
 רק נפלו מהשמיים (שם סביבתם הטבעית, לחיות בין
 כוכבים), וקורקעו על האדמה; שניהם הם גם יצורים
 בודדים, שלא הצליחו ליצור יחס משמעותי עם הסובב,
 ולמצוא להם נשמה אחות כלבבם. הטייס נואש מן החי
 פוש עוד מילדותו, ואילו הנסיך (שנדמה, כי החמיץ הז
 דמנות ליצור קשר עם השושנה שעל הכוכבית שלו),
 אינו מרפה, ובמעין עקשנות ילדותית, נודד בין ישויות
 שונות - כאשר נדודיו הם מעין מעבדה תיאורטית ויי
 שומית להתנסות של יחסים. הקבלה נוספת ביניהם -
 היא זיקתם לאותם דברים הסמויים מן העין. כלומר, עד
 כמה שהטייס הוא איש מעשה, גם הוא נגוע באותן רגיי
 שויות להוויות לא־הומרניות (שקיעה עצובה, יפי
 המדבר, פרח שבריר ועדין וכדומה), רגישויות שגרמו
 לו להיות לא מובן, חריג ובודד בחברתו־הוא.

זהות דיאליקטית זו בין השניים, אכן מעמידה כאן
 דיאלוג בין שתי דמויות, שכל אחת מהן נושאת את דב־
 רה שלה; מאידך, כל הקורא ב"טיסת לילה" וב"טייס
 מלחמה" את שפעת הדיאלוגים הפנימיים בין
 האני־המספר לבין הכוכבים (כלומר בינו לבינו) באותן
 טיסות לילה ממושכות, אינו יכול שלא לשוב ולזהות
 בהם את אישיותו הדיאלקטית של סנט־אכזיפרי, ששילב
 בתוכו את איש־המכונה ואת איש־הפיוט, או כפי שכונה
 על־ידי הביקורת "משורר השחקים". זאת ועוד.
 סנט־אכזיפרי מציג את עצמו, בשיחותיו במרומים, במט־
 פוריקה של מלך, נסיך או רועה (מלשון מנהיג); מלך -
 שאין בו מן ההתנשאות או השתלטנות, אלא מאותה
 תחושה טבעית של אדם שמיקומו בגבהי עולם, כפי
 שהוא מתבטא למשל ב"טיסת לילה": "משול היה...
 לאותו מלך המשקיף בערב נצחונותיו על פני ארצות
 קיסרותו ומגלה את האושר הצנוע של הבריות" (שם,
 עמ' 7). יוצא, איפוא, שאת טיב דמותו של הנסיך הקטן
 ניתן להסביר לא רק כהמצאה בדיונית פרי הפנטסיה,
 אלא כשלוחה של "העצמי" הסנט־אכזיפרי. דהיינו, זהו
 המשך, או חזרה, על אותו מבנה דיאלוגי טיפוסי לנוב־
 לות שלו; אלא שכאן האני־הנובליסטי מפצל את
 הדו־שיח ומגלמו בשתי דמויות נפרדות: "הטייס"
 ו"הנסיך הקטן". למותר לציין, שכל אחת מן הפיגורות
 הללו מבטאת עמדה דיאלוגית שונה: הנסיך הקטן, הד־
 מות ההוויה של הילד, מבטא עולם מופנם,
 אי־ראציונאלי, שכולו תמיהה ומסתורין, ואילו הטייס,
 הדמות הפרגמטיסטית של המבוגר, מבטא את חזונו

נוף זה הוא
 בעיני הנוף היפה
 ביותר וגם
 העצוב ביותר
 בעולם כולו...

ממסעותיהם והתנסויותיהם של הנסיך הקטן והטייס), שבמתח הדיאלקטי בין מרכיביו הוא מחפש את הפיוס, את ההשלמה. בשלב מסוים, הוא אכן מגיע, והתיידודי-תם המופלאה של הנסיך והטייס מאשרת הרמוניה נכספת זו; אלא שאז הוא למד לדעת שהרמוניה יכולה להתיקיים אך ורק בשממון, בבדידות המוחלטת והמנותקת מן החברה האנושית ומן החיים המציאותיים הנורמטיביים. לפיכך, אם רוצה האני-הסנט-אכזיפרי לחזור ולהצטרף אל החברה האנושית ואל מציאותיה, עליו להמית בתוכו את הנסיך הקטן (על כל ייצוגיו), ולממש אותו רק כגעגוע, רק כהתרפקות על כוכב בלתי-מושג. כלומר, סיכומו של המסע הוא, שאין דרך לאחות את הקרע הדיאלקטי, אין דרך לשוב ולהיות קטן, יש רק להמשיך ולהתעמת עם המרכיבים הסותרים, ולחלוטם ולהשיח עם הכוכבים בקו התפר "שבין הממשי ללא-ממשי"; שהרי זהו כל הנסיך הקטן כולו: "נוף זה הוא בעיני הנוף היפה ביותר וגם העצוב ביותר בעולם כולו... כי במקום הזה הופיע הנסיך הקטן על-פני הארץ, ומכאן נעלם... אם תזדמנו במקום הזה, אנא, אל תחפזו בדרככם: המתינו נא שעה קלה תחת אותו כוכב" (שם, עמ' 87).

ג

בצד הטקסט המרומז והמאופק של "הנסיך הקטן", המהווה אתגר לכל קורא למשמע אותו מחדש ולהטעין בו את פרשנויותיו שלו, מתפתח גם טקסט גלוי, שלדעתי, הוא המרכזי לצוואתו הרוחנית של סנט-אכזיפרי בספר זה. כאן הוא לא עוד עורך את השבונות עם ציבור המבוגרים, ולא זועק את נואשותו כאיוב לנוכח עולם מתמוטט; לא מתרפק על הילדות כאידיאליזציה ולא הורג את נסיכיו הקטנים באמצעות נחשים. כאן הוא מציג את הפתרון היחיד ואת הסיכוי היחיד, שעלי-ידו, הוא מאמין, ניתן להפוך כל "מדבר" ל"גן-עדן". ב"ארצו של אדם" כותב סנט-אכזיפרי: "שוכחים אנו, כי אין כל סיכוי של אושר מחוץ ליחסים האנושיים. אם אני מעלה זכרונות אלה, שהניחו בליבי טעם עומד וקיים... הרי מוצא אני ודאיות רק את אלו, ששום עושר לא היה יכול לתתן לי. עושר אמיתי אי אפשר לקנות. אי אפשר לקנות את ידידותו של רע... אין לקנות את טיסת הלילה על רבבות כוכביה, טוהרתה, שעות מלכותה המעטות. ממון לא יוכל לקנות לנו אותה ראות חדשה של העולם שנקנתה בסבל - או תם אילנות, פרחים, נשים, אותם אוצרות, שנעשו רעניים על-ידי הטל והצבע של החיים, שהשחר מהחורם לנו... והם פיצו לעמלנו... אושר! אין טעם לחפשו במ"קום אחר מחוץ לחומר היחסים האנושיים" (שם, עמ' 222-223).

והי, למעשה, הסקיצה ההגותית לסיפורו של הנסיך הקטן, סקיצה המעמידה את הנסיך הקטן לכמעין ספר-הדרכה לקורא כיצד לבנות יחסים, כיצד לקנות רע וכיצד לזכות על-ידו באותה תחושת חרות מרוממת שרק רעות יודעת להעניק (כפי שהוא כותב לעיל: "האינטרסים השפלים שלנו סוגרים עלינו בכתליהם. רע בלבד יכול לתפסנו בידנו ולשלחנו לחופשי"). הנסיך הקטן כספר-הדרכה, נוגע בקשת ניואנסים רחבה של גישושים למציאת גשר אל האחר. הוא פותח במצב חלתי של נמיכות-רוח וסגירות שאין בה רעות (התנהגותה הסחטנית של השישנה למשך תשומת-לב; ההתוודעות אל הכוכביות המנוכרות והזרות; המפגש עם גן-השושנים ופנן-הרכבת, שהם מפגשים מדכדכים עם המון חסר-פנים, וכדומה), ומסתיים בשיאה של ידידות. בין לבין ממריאה ההדרכה אל פסגותיה - באור תו שיעור בלתי-נשכח של שועל-המדבר המורה פרק בהילכות אילוף לידידות.

ד

עם פירסומו של "הנסיך הקטן" בפברואר 1943, חתם סנט-אכזיפרי את צוואתו הרוחנית. עתה, לא מצא עוד עניין להמשיך ולשהות בניו-יורק, וחיפש לחזור אל המלחמה ולהאבק בה ככל שיוכל. הוא ניסה להצטרף לצבא האמריקני, שב-43 נחת בצפון-אפריקה, אבל משרד הגיוס דחה את בקשתו (הוא היה אז כבן 42 ומבוגר מדי לשמש כטייס קרב). לאחר התערבות ידידו, בנו של הנשיא רוזוולט, גוייס בכל זאת ונשלח לשם. בסוף יולי 44, יצא למשימה לצרפת הכבושה ולא חזר. כל עקבות ממנו וממטוסו לא נמצאו. כנצפה, מזהים מעריציו את העלמו עם זה של הנסיך הקטן, אלא שסנט-אכזיפרי, שחי יום את המוות (מרגע שהוסמך לטייס), צפה תמיד את אוברנו והירבה לשחזר את מותו ביצירותיו. עם זאת, בהתאם לטיבו הדיאלקטי, יצא לא פעם לגנות את ההתאבדות ולשלול מכל וכל את המוות: "האדם אינו מת. האדם מדמה כי הוא מפחד מן המוות. מפחדים מן הבלתי צפוי, מהתפוצצות, ממך עצמך. מן הפחד? לא. אין עוד מוות כשפוגשים במוות" ("טייס מלחמה", עמ' 101).

היצירות המוזכרות

- א' איפק, "משלגיה ועד אמיל", מסדה תשכ"ו.
- א' דה-סנט-אכזיפרי, "ארצו של אדם", "טייס מלחמה" (תרגום ח' גליקשטיין), "טיסת לילה" (תרגום מ' לויין), ספרית פועלים 1950.
- כנ"ל, "הנסיך הקטן" (תרגום א' לרנר), עם עובד 1952.
- א"ב יפה, "דושיח צרפתי", ספרית פועלים 1958.
- א' קרינסקי, "בעקבות הכוכב האביד", הוצאת אירעם 1992.